

FACULTY
OF ECONOMICS
AND BUSINESS
ADMINISTRATION

ПОДКРЕПА НА АКАДЕМИЧНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО, ТЕХНОЛОГИЧНИЯ ТРАНСФЕР И КОМЕРСИАЛИЗАЦИЯТА НА НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Policy Brief N1, юни 2025

Стопанският факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ беше съорганизатор на панел „Млади иноватори“ в рамките на Green Transition Forum 5.0 (16 – 20 юни). Негови представители активно участваха в работата на форума, дебатирайки сценарии и инструменти за подкрепа на иновациите и конкурентоспособността на България и по-общо Централна и Източна Европа.

Фондът за технологичен трансфер е ключов инструмент в програмата "Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация" (ПНИИДИТ) 2021 – 2027 насочен към осъществяване на устойчив преход в иновационната екосистема на България в периода 2021 – 2027 г., който ще работи с общ ресурс от 75,5 млн. лв.

Технологичният трансфер играе стратегическа роля за повишаване на иновативността на фирмите и конкурентоспособността на националната икономика, като свързва научните резултати с пазарни решения и ускорява внедряването на нови продукти и процеси. Данните от изследване в Испания показват, че

участието на предприятия в дейности по технологичен трансфер увеличава вероятността за внедряване на продуктови иновации с 19–21 процентни пункта в сравнение с фирмите без такива дейности. При вече иновативните компании технологичният трансфер води до 12–15% ръст на дела на продажбите от нови или значително усъвършенствани продукти. Освен това, вероятността за внедряване на процесни иновации нараства с 15–17 процентни пункта, което подчертава значението на технологичния трансфер като катализатор за цялостното иновационно представяне на фирмите (García-Vega and Vicente-Chirivella, 2020).

Законът „Бей–Доул“ (1980) и Законът за иновации в технологиите „Стивънс–Уайдлър“ (1980) полагат основите на съвременния модел за академично предприемачество, технологичен трансфер и комерсиализация на научните изследвания в САЩ. Законът „Бей–Доул“ дава право на университетите, изследователските институти и малките предприятия да

запазват собствеността върху изобретения, създадени с федерално финансиране, и да предоставят лицензии на частния сектор, като по този начин се стимулира създаването на спин-офф компании и пазарно ориентирани иновации. Законът „Стивънсън–Уайдлър“ изисква федералните лаборатории активно да разпространяват технологиите и да създават офиси за технологичен трансфер за управление на патенти, лицензиране и сътрудничество с индустрията. **Двата акта заедно създават ясна правна и организационна рамка, която насърчава превръщането на научните резултати в пазарни продукти и услуги, засилва връзките между академията и бизнеса и подпомага икономическия растеж чрез иновации.**

В България липсва пряк еквивалент на тези законодателни решения, което представлява съществен риск за ефективността от инвестициите на ПНИИДИТ и конкретно на Фонда за технологичен трансфер.

Нормативната уредба за академично предприемачество и технологичен трансфер е фрагментирана и се базира основно на общото законодателство за интелектуалната собственост, Закона за насърчаване на научните изследвания и иновациите, както и отделни подзаконови актове (напр. Постановление №61/2020). Тази рамка не предоставя хомогенни правила относно собствеността върху резултатите от публично финансирани изследвания, нито механизми за задължително изграждане и финансиране на офиси за технологичен

трансфер във всички университети и изследователски организации.

В резултат на това, внедряването на научни разработки в практиката зависи до голяма степен от инициативата на отделни институции и учени, а сътрудничеството с бизнеса и индустрията е по-слабо структурирано и рядко води до системни спин-офф компании или лицензиране.

Тази разлика в подходите доказва **необходимостта от национална законодателна рамка**, която да гарантира **правна яснота, институционална подкрепа и финансови стимули за академично предприемачество**, като се използват **доказани международни модели, адаптирани към българските условия.**

Въпреки че всички девет проекта на изследователските университети са финансирани с общо 236 млн. лв. чрез процедурата „Създаване на мрежа от изследователски висши училища в България“ на Националния план за възстановяване и устойчивост имат планирани дейности за институционална подготовка за академично предприемачество, технологичен трансфер и комерсиализация на научните изследвания, **университетите все още нямат публикувани насоки** към студенти, докторанти, изследователи и преподаватели, включително и вътрешно-институционално (факултети, лаборатории, институти) как да се **подготвят** за бъдещите инвестиции през Фонда за технологичен трансфер.

По-важното е обаче, че и двете процедури по НПВУ и ПНИИДИТ не предполагат дейности по **вътрешно-**

административна трансформация, свързана с внедряването на модерни системи за управление на процесите и ресурсите в университетите и техните дъщерни дружества. Университетите са второстепенни разпоредители на бюджетни средства и плащанията са силно бюрократизирани, и времеемки. При международни операции процесът често изисква значителен човешки ресурс и отнема много време, заради липсата на електронно банкиране в БНБ и тежката административна и архаична процедура.

Въпреки множеството критики към Постановление №61 от 2 април 2020 г. за условията и реда за създаване на търговски дружества от държавните висши училища за целите на стопанската реализация на резултатите от научни изследвания и обекти на интелектуалната собственост („Държавен вестник“, бр. 33 от 7 април 2020 г.), **то не е променено повече от 5 г.**

Ограниченията, предвидени в постановлението относно основаването на спин-офф компаниите (предмет на дейност и таван на паричните вноски), както и предварителните дейности по заприходяването като нематериални активни на обекти на интелектуалната собственост и процесите по оценката на непаричните вноски по реда на Търговския закон представляват съществен риск.

В изследване на съществуващите институционални участия на университетите в България (вкл. частни) са идентифицирани 143 дружества (вкл. ДЗЗД) в края на 2022 г. (Вуцова и Ялъмов, 2023). Най-много участия имат Тракийският Университет и Софийският

Университет „Св. Климент Охридски“, а най-добре представящото се дружество като приходи е УАСГ-ЦНИП ЕООД, а по приход на зает човек в спин-офф компанията са Медицински Университет – Варна, Минно-геоложкия Университет „Св. Иван Рилски“ и УАСГ.

България се отличава с много благоприятни нагласи към предприемачеството от страна на студентите и докторантите (Vassileva and Yalamov, 2025). Мнозинството от докторантите (80%) планират или вече имат свой бизнес или консултантска практика.

Реално в бюджетите на университетите не са предвидени разходи за оценка на нематериални активи и както и за регистрация и поддържане на интелектуална собственост, освен ако това изрично не е записано в даден проект. Респективно тези дейности не се финансират от МОН.

Необходимо е да се предвидят мерки при формирането на бюджетите на държавните университети и научни организации поне в хоризонт до 2030 г. например:

- Предвиждане на средства за защита на интелектуална собственост. Конкретните размери могат да се определят след експертен анализ, основан на данните от пазарните проучвания, проведени при структурирането на Фонда за технологичен трансфер.
- Техническа помощ за счетоводствата на университетите и научните организации, както и за техните вече основани спин-офф компании по

отношение на управлението на интелектуал-ната собственост и отчитането на научноизследователската и развойна дейност.

- Промяна на Постановление №61, което да позволи по-голяма гъвкавост в създаването на спин-офф компании, включително и чрез новата форма на дружество с променлив капитал.
- Промяна на рейтинговата система на университетите и на минималните изисквания за развитие на академичния състав, така че да се вземе предвид участието на учените в спин-офф компании, технологичен трансфер и комерсиализацията на научните изследвания.
- Възможности за осъществяване на проектни докторантури в рамките на спин-офф компании, включително възможност за трансформиране на съществуващите проектни докторантури, финансирани по програма „Образование“.
- Популяризиране на добри практики от академично предприемачество, технологичен трансфер и комерсиализация от началото на прехода през 1989 г., както и по времето на централно-плановата икономика, които остават в сянката на дебата тук-и-сега.
- Целеви дейности към учениците, които през учебната 2025/2026 г. ще се обучават в 10 до 12 клас, особено в професионалните, математическите и езиковите гимназии, защото те ще могат да се възползват от възможностите за инвестиции от Фонда за

стартиращи предприятия на студенти и докторанти по програма „Образование“.

Предлаганите промени са само първа стъпка към създаването на **интегрирана национална мрежа за технологичен трансфер**, която беше обсъждана в рамките на **Диалог Иновации.БГ 2040**, иницииран от Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ в Тракия Икономическа зона на 27 юни 2025 г. с активно участие на представители на Стопанския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

Становището е разработено в изпълнение на проект № BG-RRP-2.005-0001 „Туининг за научни постижения: Стимулиране на устойчивата енергийна икономика и насърчаване на научните изследвания в областта на управлението на иновациите в България“ (TWIN4ECO)

Литература

Вуцова, А., Ялъмов, Т. (2023). Институционално академично предприемачество и академични спин-офф компании: практики и проблеми. Стратегии на образователната и научна политика, 31(1).

ЧАЛЪКОВ, И. 2011. Предприемачески истории от един елитен технологичен университет в България. Социологически проблеми, Т. 43, №1 – 2, с. 154 – 196.

ЧАЛЪКОВ, И., МИТЕВ, Т. & ПЕТРОВ, В. 2011. Академичният spinoff като двигател на икономическа трансформация в Източна Европа (теоретичен анализ). Социологически проблеми, Т. 1 – 2.

García-Vega, M., & Vicente-Chirivella, Ó. (2020). Do university technology transfers increase firms' innovation?. European Economic Review, 123, 103388.

Vassileva, J., Yalamov, T. (2024). Student Entrepreneurship 2023: Insights From Bulgaria. Sofia: NBU Press.